

НИКОЛА ЖИВАНОВИЋ

ОРФЕЈ И ЕУРИДИКА

1.

Орфеј се у сваком случају у једном тренутку окреће,
Генерална слабост Орфејева,
Не може да гледа преда се и да се мане туђа посла,
Мора да проверава, да контролише,
Мушка, женска, псећа потреба да се контролишу ствари,
Не верица у Бога, више инстинкт,
Неверовање да сада и то да одједном треба веровати
Некакво могу мада се до сада није веровало никоме,
Или је заправо вера била само ствар идентитета,
Шарма, ето ја верујем у Бога па могу да певам боље,
Али све су то била пука нагађања,
Сад су Богови рекли не окрећи се, и то је сад договор,
Није више никаква вера. Да је била вера, лако би издржао,
Али када Богови, у које углавном можеш само да верујеш
Кажу нешто, па кад и наложе тако и тако, то више није вера.
Богови су изневерили своје законе.
Орфеј само показује шта је човек у таквим околностима.

Орфеј се не окреће, иде напред, граби ка сунцу, Орфеј,
Онај, иде, сав од музике. Излази на светлост дана.
Та прича. Тај Орфеј. О њему сада певај ми, Музо.

2.

Орфеј се окрену док су се селили,
Све је он што треба уредио, звао и агенцију за сељење,
И попаковао све успомена вредне ствари у посебне кутије.

Окреће се и види Еуридику како носи кофере пуне неких драгулија,
Зацрвенелог лица, чека неку помоћ.
Орфеј се поново окреће. Наставља напред,
Улази у ауто, не чека је, пали мотор,
Некаква мера остављања прошлости је ипак неопходна.

3.

Ово није тај Орфеј. Ово је митски Орфеј.
Наш Орфеј би волео да буде митски. Али није.
Митски Орфеј када је био млад
Умео је да одговара на сва питања старијих
Као да су богови говорили кроз њега.
Његова кожа била је нешто најлепше што су богови могли саткати.
Глатка и фина, прозрачна, неколико младежа које је имао,
Сви су били праве боје и на правим местима,
Да су само увећавали његову лепоту.
Знакови лепоте, како кажу Енглези,
Мада касније, кад прођу године, и такви знакови лепоте
Престану да буду лепо, кад више нису на тако нежној кожи.
О томе сада Орфеј размишља. Не митски. Него овај наш Орфеј,
Онај који је послужио миту а онда се, нажалост, окренуо.

4.

Орфеј није леп. Није чак ни напола леп. Онако,
Није баш гадан. Прихватљив. Наспрам богова и хероја ништа.
Еуридика такође. Нису посебни. Људи су. Више него просечни.
Једно наспрам другог одговарајући. Леп пар.
Нема несклада међу њима. Ту треба направити трагедију.
Нису лепо ни једно ни друго. Лепо је да су се нашли.
Једно без другог нису лепо, нису ни трагични.
Зато се трагедија дешава ван овог света.
У мраку. Ја сам тај мрак.

5.

Када се Орфеј окрену, Еуридика спази лице мртваца,
Уплаши се и побеже.
Орфеј није знао да проћи Хароновом барком,
Зауставити Кербера,
Даје изглед мртваца.
Нису смртни, ма како им песма јака била

Спремни да оду у царство смрти
А да не постану мртваци.

Када је Еуридика видела да је мртац
А не њен драги, мада је иста лира о рамену висила,
Води некуда,
Побегла је.

6.

Када је Орфеј био мали,
Обуздавао је песмом звери,
Учио биље да цвета.

Вежбао је тај занат.
Лежао је једном тако насред ливаде,
Го као од мајке рођен,
И певао да намами вуке да га поједу.
Чопор се скупио.

Некаква видовитост, некакав пророчки нагон,
Лебдео је око Орфеја док је свирао,
Нису вуци знали је ли то само лира
Или бомба спремна да експлодира.

7.

Орфеј је прво знао да је он највећи песник који ће икада постојати,
Тек онда сазнао да постоје и други.
Јадни Марсија је пропао због Аполона,
Али Орфеј је био Аполонов син
И знао да сунчани бог не мари за поезију.
Из Марсијиног случаја, схватио је,
Песма мора да буде песма,
Не могу фрулаши бити песници.
Орфеј је био музичар каквог после њега није било,
Али је први који је раздвојио поезију од музике.

8.

Орфеј и Еуридика се гледају.
Има ли трагичнијег тренутка?
Занемаримо катакомбе Хада,

Армије мртвих који околo стењу,
Задах смрти и упозорење богова.
Двоје заљубљених се гледају.
Има ли ичега трагичнијег?

9.

Орфеј смишља своје песме.
На крају све је само импровизација,
Али не може баш да се понавља.
Неколико шлагворта, неколико нових мелодија,
Мало новог сценског наступа,
Мора се, да се обнови представа.
Заправо, песма коју је певао Керберу,
У Тесалији је доживела сасвим просечан одјек.
Орфеј је њом био задовољан. Мимо мишљења светине.
Зато је пред Кербером баш њу певао, зато ставио
На коцку и свој живот и метафизику.

10.

Да је Орфеј пред Кербером певао песме
Које су се Тесалцима допадале,
Не би Кербер ни брком мрднуо
И растргао би га.
Не може се с песмама које се свиђају светини
Стајати пред троглавим псом,
Не може се сићи до Хада,
Не може се спасити мртва драга.

11.

Орфеј је имао неки деформитет у шаци,
Нису га сви прсти добро слушали,
Некада је морао само да упразно дрнда лиру,
А онда изваљује стихове за које ни сам није знао
Шта значе и чему су.

Све је то било, по чистом суду заната,
Очајно и траљаво.
Сваки млади песник који се дохвати лире
Лако је надилазио старог Орфеја.

Једном се тако нашао у шуми са песником
Архилохом. Млади песник се заносио својом песмом
Као славуј, и цела шума дрхтала је од његових стихова,
Привукла је све звери, бесне, гладне крви.

Када Орфеј то виде, узе од Архилоха лиру
И запева своју песму,
Као од старог јелена, чије је месо горко,
Јер је већ многе животне буре превладао,
И месо му се од њих отровало,
Повукоше се звери пред Орфејевом песмом.

12.

А онда још један поглед на Еуридику.
Баш онакву из мита. Прелепу.
То Орфеј сада види пред собом
Доле у Хаду. Док Хермес оклева,
Да тај чин приведе крају.
Тај бог лопова, ипак нежнога срца,
Дозвољава, да се овај час љубави украде,
Јер када не би дозволио да се тих неколико
Тренутака љубави украде,
Нити би иједна крађа више имала оправдања,
Нити би Хермес уопште био Бог.

13.

Хермес чека. Орфеј прилази Еуридики,
Скида јој хитон само да се увери.
На грудима јој пише:
„Орфејево власништво”,
Што јој је некада у шали написао,
По првом састанку,
Чисто да види хоће ли то опрати до следећег виђења.
Али то пише и сада.
На мртвом телу.
Смрти не припада ништа.

14.

Најзад Хермес узима Еуридику,
И они се окрећу.
А Орфеј, мада се тресе, мада бесни, мада плаче,

Једино што у том тренутку осећа
Да је пун песама.
Да Хад је само био последњи тест.
Да ће од сада његове песме бити елемент
Као што су то камен и вода,
Као што су то и богови сами.

15.

Још једном се вратимо на окретање,
Орфеј, песник над песницима се окренуо.
Његова драга га гледа и нестаје у тами,
Језиви звуци кажњеника замењују сваки звук
Који би песма ту могла да произведе.
Могоао би сада, божански Орфеј
Да засвира у своју лиру,
Да отпева своје стихове,
Али и ти крици проклетих,
Та тишина са којом се Еуридика
Удаљава са Хермесом,
И они су његова песма.

16.

Песми не треба дораде,
Песму је немогуће дорадити,
Јер када камен из руку Менаде крене,
Такав какав је, стих мора бити одбрана.
Ниједан стих нема друге шансе,
Ниједан песник нема друге шансе,
Када се Орфеј једном окрене,
Не може више неокренут да буде.

17.

Орфеја су много ценили и у једном
Малом тесалском селу мада се
Тек неколико најстаријих сећало да су га икада слушали.
По сећању, певали су његове песме,
Развијали их како су мислили да би оне требало да се развију.
Било је ту сјајних певача, неки се узохолише,
Један младић нађе улаз у Хад,
Не нађе богове, не запамтише му се песме.

18.

Када се Орфеј одлучи да се спусти у Хад
По своју Еуридику, обуче се као Циганин,
Навуче неке смрдљиве дроњке,
Поцепане чакшире и један шешир
Што га ни Вотан не би носио,
А можда је и остао ту од једнооког бога.
Зашто се не обуче у најбоље одело,
Које је носио сваког дана док је по Тесалији
Своје бесмртне песме певао, питали су га,
Али он само наби шешир на главу,
Знајући да ће га тако, обученог као Циганина,
И без два обола на очима, лакше
Препознати као живог.

19.

У Хадовом царству, Еуридика није добила ни поштени ручак.
Прашина се тамо јела, ако је неко хтео да једе,
Јер мртвима храна није потребна.
Одлучи она сама да спреми ручак,
Замоли Сизифа за комад камена,
Тантал јој радо даде воће које сам није могао
Да додирне. И облизивао се док га је кидала.
Чак јој и сам Кербер даде десетак својих очију.
Еуридика онда спреми велики ручак.
Владар подземног света, сам господ Хад
Приђе први да куша, али се онда сети да је непристојно
Да прво своју госпођу Персефону не понуди,
Окрену се, храна се врати у свет живих.

20.

Орфеј је, како незванични митови кажу,
Испевао све песме које се икада могу испевати.
Илијада и Одисеја само су његово распевавање.
Сви каснији песници су само понављали оно
Што је он већ испевао. Сапфо вам може рећи.
Чуварка његова. И од ње фрагменти само осташе,
Јер поезији треба дати времена и простора,
Треба да буја и да се шири међу народима.
Људи су достојни само тих њених одјека,

208

Тих бледих обриса. Али и тако понешто,
Успе да делује у царству смрти.

21.

Када је Орфеј срео Еуридику, хтео је да остави поезију,
Сав љубави да се да. Чинило се да је губити време на песму
Исто што га и губити на бацање жабица по води,
Или доношења закона. Орфеј је био спреман да поломи лиру
Да се ту не стече некаква змија. Па мада никакве хране не беше
На видуку, ипак се та змија некаква ђавоља сорта показа,
Или барем у миту змије бије лош глас. Еуридика умре.
Орфеј сиђе у пакао и врати се без ње.
Змију после тога не спомињу. Спомињу да је Орфеј
Заустављао камење и кротио звери песмом.
А змију и не спомињу.

22.

Последња Орфејева жеља, пре него га Менаде растргоше,
Била је да му оставе сећања.
Зато не знамо Орфејеве песме.
Песме пљују по сећањима,
Мењају их. Не може песма да опстане
Тамо где влада мртви спокој сећања.

23.

Неми филм из Чаплиновог доба.
Одлазим на испит. Однекуд се искраде моја баба,
Иза леђа ми плусне воду. Окренем се.

24.

Орфеј је једног дана седео сам и штимовао лиру,
Песма је настајала сама од себе,
Од тог штимовања, јер у сваком тренутку
Када се из хаоса звука рађао тон,
Ту је почињала песма. А Орфеј је ипак само почетак.
Тако је он седео и штимовао лиру.
Неке легенде кажу да су тада настале све песме које знамо,
Неки кажу да су настале само оне добре,
Па и које не знамо.

25.

Орфеј је остао без Еуридике. Зато је хтео да се убије.
Зато је отишао у Хад. Лаж је да је песма тамо
Успавала Кербера и задовољила Хада,
Да је Орфеј повео Еуридику за собом
И да се окренуо.
Истина је сасвим једноставнија.
Кренуо је за њом у смрт,
Нашао песму.
Рачун је био враћен.

26.

Еуридика је само зурила у ствари. У камен, у стакло,
Гледала је све где се нешто миче, где има неких шара.
Била је глупа на тај начин. Орфеј је био глуп на други начин.
Он се саплитао, гађали су га камењем, упадао у рупе које су
личиле на сам пакао.
Орфеј је певао као нико пре ни после њега.
Еуридика је гледала за њих обоје.

27.

Орфеј је Питагору научио да ћути.
Пошто Питагора није био песник
Није имао где да музику уметне мимо песама.
Стављао ју је у све и свашта.
Орфеј није био питагорејац.
Музику је стављао само у песме.

28.

Када је Орфејева глава одсечена
И кренула према Лезбосу,
Од песме из Орфејевих уста
Ствари су добиле боју.

Некада, пре тога, свет беше безбојан,
Сав у нијансама сиве.
Еуридика беше сива.
Хад беше сив.
Зато се могло ићи горе и доле.

210

Сада је црвено црвено,
Плаво плаво,
Жуто жуто,
Зелено зелено,
Љубичасто љубичасто,
Наранџасто наранџасто,
Ружичасто ружичасто,
Смеђе смеђе,
Златно златно,
Одблеснуто од сунца, опет златно.

Орфејева песма је обојила свет.
Мртви су остали сиви јер тад
Његова песма још није имала ту моћ.